

Mátyás király és Dóczy Péter vitája

(Egy magyar történeti vonatkozású délszláv ballada Bátyán)

Uralkodóink hosszú névsorának szereplői közül egyik emléke sem vetekedhet Mátyás királlyal. A magyar nép történeti tudatában elsősorban a közismert közmondás – meghalt Mátyás király oda az igazság – néhány népmese és főképpen mondák sokasága őrzi emlékét. Elgondolkodtató, hogy a kulturális szempontból vett Európa legkeletibb szegletén, ez az udvari kultúrát létrehozó reneszánsz személység milyen mély nyomokat hagyott a népi tudatban.

Kálmány Lajos az 1890-es években tervezte „történeti és hazafias dalok” gyűjtését, olyanokat is, amelyek Mátyás királyról szólnak. Bár nagyszerű történeti dalgyűjteményt (persze csak szöveget) hozott létre, minden igyekezete ellenére sem sikerült Mátyás királyról szóló éneket lelnie.

A délszláv népköltészet viszont jóval gazdagabb történeti énekekben, s közös történeti múltunk következtében ezek között sok magyar vonatkozású is akad.

A népvándorlás idején a Balkán, különösen a Nyugat-Balkán sokféle keleti nomád nép vándorlásának végső állomása lett. A Balkánnak a magyar érdekkörbe vonása tehát korábbi előzményekre vezethető vissza. László Gyula írja: *A balkáni területek meghódítása már Baján terveiben is szerepelt, s ezért bolgár csapatokat (a kutrigurokat) küldött oda. E szempontokból talán az sem véletlen, hogy Árpád-házunk is erőteljesen terjeszkedett Horvátország és a Nyugat-Balkán felé.*¹ A kereszténységet terjesztő papok is leggyakrabban szlovének, horvátok voltak. Erről elsősorban jövevényszavaink tanúskodnak. Magyarország és Horvátország Könyves Kálmán királyunk óta perszonálunióban élt. A tatárok elől menekülő IV. Béla királyunk az Adria szigetén nyert biztonságos menedéket. Az Európát elnyelni akaró oszmán birodalom ellen magyarok és délszlávok egy évszázadig vállvetve harcoltak. Bosznia katolikusága a török időkben a kalocsai érsekséghez tartozott. Nem csoda hát, hogy a magyar (illetve magyar vonatkozású) történelem néhány alakjának emlékét, mint Attila királyét, Hunyadi Jánosét, Mátyás királyét és Zrínyi Miklósét a délszláv népköltészet is megőrizte.

A horvátok ősei északról vándoroltak az Adriai tenger partjára, s vezérek neve mind török eredetű, pontosabban avar (Külük, Kösendzi, Muget, Alpel, Tugay, Buga).² Az avarság beolvadása korán megtörtént, hiszen Bíborbanszületett Konstatin görög császár 750 körül az Athén környéki szórvány avarokról azt írja: *az avarokat szlávoknak is nevezik.*³ Még a Horvátországot kormányzó főméltóság címe, a *bán* is az avar *bagan* szóból ered.⁴ Az ő népzenejük alapja is a pentaton hangsor lehetett, hitviláguk pedig olyan, mint a keleti népeké.⁵ A Vardar folyó mellé települt népességet Anonymus *Csaba-magyarának*, a XII. századi bizánci források pedig *vardarióta türköknek* nevezték.⁶

László Gyula kettős honfoglalás elméletében a késő-avarokat már magyaroknak gyanítja. Az avar birodalom felbomlása idején, 670 táján, a mai Magyarország területén élő onogur nép vezérének, Kuvrát kánnak ötdídk, vagyis legkisebb fia maradék népével a Balkán félsziget nyugati peremvidékére vonult, s ott telepedett le.⁷ Épp az onogurok azok, akiknek neve alapján hívnak minket Európa népei

¹ *Rásonyi László*: Hidak a Dunán. Régi török népek a Dunánál. Bp. 2004. 154. old.

² U. ö.: 220. old.

³ U. ö.: 221. old.

⁴ U. ö.: 222. old.

⁵ *Fehér Zoltán*: Pentatónia a Kalocsa környéki rákok népzenejében. Honismeret

⁶ *Győrffy György*: Tanulmányok a magyar állam eredetéről. Bp. 1959. A bizánci forrásokban a magyarokat korábban is *türköknek* nevezték.

⁷ *László Gyula*: A „kettős honfoglalás”. Bp. 2004. 153. old. – Mintha a Kézai-féle hun történetbeli Csaba királyfi kivonulásának a pártját olvassánk.

hungarusnak, vengrinek, uhorskinak, ungurnak, ungarnnak, ungarehsenek, ongrinak⁸ A Nyugat-Balkánon letelepedett onogurok (magyarok?) emlékét őrzik az itt előkerülő „griffes-indás veretek” és a sok „obr” helynév.⁹ Ez a terület pedig Dalmáciától Albániáig terjed, de még Bosznia is benne foglaltatik.¹⁰

Mátyást nem csak Magyarország, hanem Horvátország is királyának ismerte el. Neveltetésében része volt a későbbi esztergomi érseknek a horvátországi Zredna szülöttének, a humanista Vitéz Jánosnak. A királyi udvar hírét-nevét emelte az a Janus Pannonius, aki a dél-szalavóniai Csezmicén született. A királyi udvar, Délvidék és Horvátország kapcsolata magyarázza, hogy Mátyás király emléke megmaradt a horvát nép emlékezetében is.

A magyar irodalmi és történeti érdeklődés már a XIX. században felfigyelt egy magyar vonatkozású, igen elterjedt délszláv történeti énekre. A ballada ugyanis Mátyás király és a péterváradai bán, Dóczy Péter (szerbül: Dojcsin Petár) évődő vitáját tartalmazza. Magyarra először Kojári Lajos fordított 1864-ben, itt most Radics György 1880-as fordításában közlöm.¹¹

A borivó bán

*Borozgatott Dojcsin Petár,
A váradai bán
Száz aranyat költött ő el
Egy nap mulatván
Ráadásul ment szög szín lova
S arany buzogány
Korholta őt a föld ura,
Jó Mátyás király
„Istenemre, Dojcsin Péter,
Te váradai bán,
Hogy költöttél száz aranyat
Egy nap mulatván?”*

*Visszafelel Dojcsin Péter,
A váradai bán
„Istenemre, földünk ura,
Jó Mátyás király,
Ha te innád ezt a jó bort,
Melyet iszom én,
Ólelnéd a kocsmárosnét,
Kit ölelek én,
Beinnád a széles Pestet,
Egész Budavárt,
Ráadásul fél Szerémet,
S Péterváradát.*

Nagy László két változatát is átültette magyarra.¹²

Péter bán és Mátyás király

*Péter bán a bort nyakalja
Várad piacán,
Aranyait egy nap alatt
Elitta a bán.
Zálog gyanánt elvesztett
Lovat, buzogányt.
Megérkezett Mátyás király,
Magas uraság
„-Aj, Péter bán, Várad ura,
Mért e mulatság?
Mért iszod el egy nap alatt
Kamrad aranyát?”*

*„Hej, királyom, Mátyás király,
Magas uraság,
Csaplárosné látásáért
Váradot adnád.
Kezéből, ha bort kaphatnál
Zimonyt is adnád,
Térdeden, ha ringathatnád,
Budavárt adnád.
Kebelét, ha illethetnéd,
Országod adnád
Ágyába, ha ledőlhetnél,
Lelkedet adnád.*

Dojcsin Petár és Mátyás király

*Issza a bort Dojcsin Petár, varadini bán.
Egy nap alatt háromszáz pénzt eliszik a bán.
Odavan a fekete ló, arany buzogány.
Pirongatja Mátyás király országnak ura:
„Istenedet, Dojcsin Petár, varadini bán,
Egy nap alatt háromszáz pénzt, ha eliszol, bán,*

*Miért rá a fekete ló, arany buzogány?”
Visszafelel Dojcsin Petár, varadini bán:
„Ne pirongass, Mátyás király, országnak ura,
Ahol ittam, az ivóba, mennél csak oda,
Tüzelne a kocsmárosné csókja meg bora,
Veszve volna hamarosan egész Pest-Buda.*

⁸ U. o.: 141. old.

⁹ U. o.: 154. old.

¹⁰ U. o.: 154. old. „a novipazári temető majdnem a mi griffes-indás temetőinket példázta.”

¹¹ *Bori Imre*: Ezredéve itt. Újvidék 2004. 58. old.

¹² *Nagy László*: Versek és vers-fordítások Bp. A balladát még Endrődi Sándor és Kiss Károly is lefordította.

Dojcsin Petár, vagyis Dóczy Péter valóságos történeti személy, Mátyás király vitéze volt. Hadakozott a törökkel Nándorfehérvár és Szendrő alatt is. Mátyás 1480-ban jajcai bánnak nevezte ki.¹³ A ballada, mint péterváradai bánt említi. A verset olvasva úgy érezzük, hogy ő már nem a középkori ég felé forduló askéta, hanem az evilági örömeiket, a bort és a szerelmet habzsoló reneszánsz ember lehetett. Ebben az időben Magyarország talán leghíresebb bortermő vidéke épp a Szerémség volt, nem csoda hát, hogy az itt álló magyar végvárak katonáinak ellátásához hozzátartozott a bor-illetmény. Ismerjük pl. Imreffy Mihály Bács és Pétervárad katonáinak (valamint polgári alkalmazottainak) borigénylését 1522-ből. Silling István számításai szerint ekkor Péterváradon 107,5 pint, azaz 105 liter bor fogyott naponként.¹⁴ Dóczy Péter nyilván alaposan kivette részét ebben. A közölt balladának néhány évtizede a boszniai mohamedánok körében jeyezték le egyik változatát.

1970-ben a bátyai szállásokon lakozó Harangozó István, útkaparó, legnagyobb meglepetésemre, magnetofonba énekelte nekem ennek a balladának a bátyai változatát. Jellemező, hogy szövegének egyes szavait (pl. sarca konja) már sem ő, sem más bátyai emberek nem értették. Így lett Dojcsin Petárból, illetve Dóczy Péterből Harangozó István előadásában „Dunci Petár”. A hős neve így is magyaros, jelentésétől függetlenül, hisz elől áll a vezetéknev.¹⁵ A bátyai rác nyelv sajátossága, hogy a néhány szó kezdő v-je b-vé alakul. Pl. Vukovár a bátyaiaknál Bukovár, a kutya nem vaukol, hanem baukol. Ezzel magyarázható, hogy Várad vagyis Varadin (melléknévi alakja Varadinski) neve a bátyai balladában Bardinski-re változik. Harangozó István azt sem tudta, mi fán terem a báni méltóság, s ezért az értelmetlenség árán is a szöveg „bán” szavát a magyar „bál”-lal helyettesítette. A lejegyzéskor ezt magam javítottam ki.

Míg a délszláv történeti énekek izometrikus, tíz szótagos, úgynevezett „betyárac” ritmusú sorokban (ti ti ti/ti ti ti ti/tá tá) szólalnak meg, ennek a balladának a sorai heteroritmikusak, 8+5 szótagból állnak.

Mátyás király a bátyai folklór néhány egyéb alkotásában is szerepel. Ismerik a cinkotai kántorról szóló mesét, s egy történeti monda szerint pedig a Bátyát alapító és annak nevet adó idősebb testvér Mátyás királytól kapta a falut.

A ballada dallama más bátyai lírai dalhoz is társul.¹⁶ Valószínűnek tartom, hogy a balladát a török után ide költöző bosnyák betelepülők Boszniából hozták magukkal.

Giusto Harangozó István 1924

Pi - je vi - na Dun - ci Pe - tar

Ba - ra - dina - ki ban

Ka - ro ga je kralj Ma - te - ja

Zem - lje gos - po - dar.

<p>Zašto karaš kralj Mateja Zemlje gospodar Niš vidiš kočmaricu Al kako sam ja.</p>	<p>Popio bi celu Peštu I pol Budima Još ko tomu šarčakonja Dva za jedan dan.</p>
---	--

¹³ *Bori Imre*: Ezredéve itt. Újvidék 2004. 58. old.

¹⁴ Uo.

¹⁵ A személyneveket a bátyai rác szövegű népdalokban legtöbbször magyaros formában éneklék. Pl. Dudaseva Mária és nem Marica Dudaseva. („Rác” ragadványneve Szabó Máriának Dudás Marica.

¹⁶ *Fehér Zoltán – Fehér Anikó*: Bátya népzeneje. Kecskemét 1995. A lírai szövegű rokon-dallam pentatonizáló, dunántúli semleges terccel.

Az adatközlő fordítása:

*Issza a bort Dunci Péter,
Baradinszki bál (Nem érti. Fordítani nem tudja.)
Intette őt Mátyás király
A földnek ura
Miért intesz, Mátyás király,
A földnek ura
Nem láttad (azt) a kocsmárosnét.
Akit én.
Meginnám az egész Pestet
És a fél Budát
És még ehhez sárga (?) lovat
Kettőt egy nap alatt.*

A balladát napjainkban a bátyai Rozmaring népdalkör szólistája, Szarvas Lajosné Tamaskó Teréz szokta fölleveníteni szereplési alkalmával.

Fehér Zoltán

A kakas hírt hozó szerepe a magyar és a szláv néphitben

A kakas Jóbnaál (38, 36) az ész szimbóluma, amely Istentől ered: „Ki adományozta ibisznek a bölcsességet, ki öntött észt a kakasba?” Az Ószövetség a kakast, az Istentől kapott értelem fényével hozza összefüggésbe. Mindkét madár az előrelátás képességével rendelkezik: *ibis* a Nílus áradásait jelenti be, a kakas a nap születését. Az Újszövetségben Péter apostol áruálásának története folytán (Mt 26,34; Mk 14,30; Lk 22,34; Jn 13,38) vált Krisztus szenvedésének egyik szimbólumává.

A magyar és horvát népi imádságokban egyaránt kimutatható a kakas hírnöki, lélekvezetői szerepe, emellett Jézus megszületéséről, majd bekövetkezett kereszthaláláról értesíti Máriát. A születés-halál motívumai együtt jelentkeznek a nyugat-magyarországi horvátlövői imában.

<i>Hojdmo spat, Boga zvat, Marija gospa bile ruke umiva Grišne duše je napajala Pivci počuju Mariju zbuduju: „Hodi, Marija, stani se Kristuš se j' narodil”, Andeli ga podbirali Va kalež metali, (...)</i>	<i>Térjünk nyugovóra, Istent hívó szóra, Mária Úrnő fehér kezét mossa, A bűnös lelkeket itatta. Meghallották a kakasok, Máriát ébresztgetik: „Gyere, Mária, kelj fel, Krisztus megszületett”, Az angyalok felszedték (vérét) Kehelybe rakták (...)</i>
---	--

A drávasztárai horvátok imájában Jézus születését és a szent családdhoz látogató háromkirályok érkezését kakasok jelentik be, az elmondott imaszövegben kegyes halálért, a Háromkirályokhoz fohászkodnak.

<i>Pevci zapevaše: Jezuš se rodio, Došli so Tri Kralja</i>	<i>A kakasok megszólaltak: Jézus megszületett, Háromkirályok megérkeztek (...)</i>
--	--

A pécsi horvátoktól a XIX. század második felében lejegyzett imaszövegben az angyalok felszedik Jézus vérét, azt kőbe, márványba foglalják, mely épületben Jézus misét mond, Magdalena (Magdolna) gyertyákat gyújt. Szent Péter válaszolgat, Mária mindezeket hallgatja. A fenti imádságban Jézus vére építőáldozatként szolgál. A balkáni népek a házépítés során az alapba kakast építettek be, hogy tartós maradjon az épület.

A kakas valójában az új napot jelzi, Krisztus születését, halálát és újjászületését. A nyitott égbolt általánában a húsvét előtti nagyhéthez kötődik, amikor a meghalt emberek lelkei – ha nagycsütörtökön száz

Miatyánkot és Üdvözlégy Máriát mondtak – feljuthatnak az égi mennyországba. Az ég, a keresztre feszített Krisztus előtt megnyílik, tanúsítják a magyarországi horvát imák. Az alábbi imában, Mária ölében tartva Jézust, viszi fel a mennyországba. Jézus kéri az angyalokat, hogy ne hagyják a Napot nyugovóra térni, mert nehéz az Istent – valójában Őt – megtalálni.

*Podem spatí, Boga zvati,
A Mariju milovati,
Jer Marija Božja mati,
Koja Sina porodila,
U krilu ga položila,
U nebesa uzdignula.
Nebesa se otvorila,
Svi anđeli poklekali,
Isusa su poklonili.
Tada Isus njima reče:
„O anđeli, braćo draga,
Vi ne dajte suncu zaći,
Jer je teško Boga naći.”
Pitišć piva, zora puca.
Anđeli se domišiše,
Svetu krvcu pokupiše,
Na kamenu, na mramoru,
Na studenom, na ledenom.
Ondi Isus misu reče,
Mandalina sviće žegla,
Sveti Petar odgovaro
A Marija naša sluša.
Kad je prošla sveta misa,
Isus majki pregovara:
"O Marijo, mila majko,
Je li kaka moja misa?"
„O Isuse, Sine dragi,
Kako ovaj svit nastao,
Take mise nije bilo,
Kano tvoja sveta misa.”
Đavlu silu salomiše,
I kršćane otkupiše,
Svima dušama na spasenje. Amen.*

*Nyugovóra térek, Istent hívom szóval,
Máriát dédelgetni,
Mert Mária Istenanya,
Aki Fiát megszülte,
Ölébe tette,
Az egekbe emelte.
Az egek szétnyíltak,
Az angyalok letérdeltek,
Istennek hódoltak.
Ekkor Isten nekik szólott:
„Oh, angyalok, hű testvérek,
Ne hagyjátok a napot lenyugodni,
Mert nehéz az Istent megtalálni.”
Énekel a kakas, hajnal hasad.
Az angyalok kigondolták,
A szent vért felszedték,
A kövön, a márványon,
A hidegen, a jégen,
Ott Jézus misét mondott,
Magdolna meg gyertyát gyújtott,
Szent Péter válaszolgotott,
Mária meg hallgatta.
Mise múltán,
Szól az Isten anyjához:
„Oh, Mária, kedves anyám,
Milyen volt az én misém?”
„Oh, Jézusom, édes Fiam,
Amióta világ vagyon,
Ilyen mise nem volt soha,
Mint a tiéd, a szent miséd.”
Ördög erejét megtörte,
Keresztényeket megváltotta.
Minden lelket megmentett. Amen.*

A horvát tengerparti Imotska melletti Lovrečben ismert imaszöveg szerint:

*Božji pivci pivaiše
U gradu Jeruzalemu,
Divu Mariju budiše:
«Ustaj, Divo Marijo,
Židovi dođoše,
Sina ti oteše,
Na križ ga propeše,
Na križu mu muku zadadoše,
Trnovom ga krunom okruniše.
Kudan kruna dopiraše
Tudan krvca prolivaše.
Kudan krvca prolivaše,
Tudan ruža cvatijaše.
Anđeli s neba dolaze,
Otu ružu pobraše,
U kalež je mećaše,
Pred Boga je donesoše.
Nebesa se otvoriše,*

*Az Isten kakasai kukorékolnak
Jeruzsálem városában,
Szűz Máriát ébresztgetik:
«Kelj fel, Szűz Mária.
Eljöttek a zsidók,
Elvitték a fiadat,
Keresztre feszítették,
Keresztfán megkínzatták,
Tövises koronával megkoronázták.
Ahova a korona ért
Ott vér folyt.
Amerre a vért folyt,
Ott rózsza virágzott.
Az égből angyalok jöttek,
A rózsát leszedték,
Kehelybe tették,
Isten elé vitték.
Az egek megnyíltak,*

*Andeli se pokloniše. »
Sam je Bog govorio:
»Ko bi ovu molitvu molio
Na liganju po dva puta
Na ustanku po tri puta,
Blago ti će njemu biti,
Tri će duše saraniti:
Jednu dušu milu svoju,
Drugu dušu majke svoje,
Treću dušu oca svoga.»*

*Angyalok köszöntének. »
Maga az Isten mondja:
«Aki ezt az imádságot elmondja
Fektében kétszer,
Keltében háromszor,
Boldogságban részesül,
Három lelket eltemethet:
Egyiket, kedvelt sajátját,
Másikat, az anyját,
Harmadikként az apját.»*

A magyar és a horvát archaikus népi imádságokban leggyakrabban a kakas tölti be a hírnök szerepét, ám mellette hírnökök lehetnek még a szentek, illetve az angyalok is. A kakas, Máriánál, egyben az emberek szószólója.

A kakas neve a magyarországi horvátok imádságaiban különbözőképpen fordul elő: *pítao* (bácskai bunyevácok), *oroz* (Pécs környéki bosnyákok), *pevac* (Dráva menti horvátok), *pjetlić* (baranyai sokácok), *kokot* (zalai és Vízvár környéki horvátok), *pivac* (nyugat-magyarországi horvátok, főként Horvátlövön). Ezekben az imádságokban kimutathatóak még a *perutan*, *perutak* (az, akinek szárnya van) és *kispapič* (neve lefordíthatatlan, de a horvátban sincs jelentése – a szerző megjegyzése) lények, vélhetően angyalok tabuval védett eufemisztikus elnevezése, illetve valamilyen égi madár.

A bunyevácoknál:

*Zlatan kokot
Na križ propet.
Andeli dodoše...*

*Arany kakas
Keresztre felfeszített
Odajöttek az angyalok (...)*

A zalai horvátok imáiban *égi kakas* („*nebeski kokot*”) ébreszti fel Máriát, és Krisztus kereszthaláláról hoz hírt:

*Nebeski kokot tvoje,
Stani gori, Marija,
Sinka su ti vlovili...*

*A te égi kakasod,
Kelj fel, Mária,
Mégfogták Fiadat (...)*

A magyar népi imádságokban is *kokas* ébreszti fel álmából Máriát:

*(...) Első kokas szólamások
Ke'fel áldott szép Szép Mária! (...)
... Szól a kakas éjfélájába,
Kiáltja: kejj föl Mária, kejj föl!
Mégfogták a Jézust (...)
(...) Kiáltás kokas Máriát,
Kejj föl Mária, édősanyám,
Mert mögfogták a Krisztus urunkat,
Most feszítik a magos körösfára (...)*

Főként a dunántúli magyarság körében, de Magyarország északi és felvidéki részein, az alvó Máriának Krisztus kereszthaláláról a kakas hozza el az üzenetet, hasonlóan a magyarországi horvát imákhoz. Egy Kaposvár környéki magyar archaikus imádságban ekképpen:

*Szól a kakas éjfélájába,
Kiáltja: kejj föl Mária, kejj föl!
Mégfogták a Jézust,
Dárdával dárdázták,
Koronával koronázták,
Hét csöpp vére elcsöppent,
Az angyalok fölszedték,
Jézus elejbe magos mennybe fölvitték (...)
Az ébresztés-motívum említésre méltó egyik magyar változata:
...Fölszállt a kakas a kapura,
Azt kiáltja kejj föl Mária (...)*

A két imaszöveg azonos, bennük a kakas a krisztusi fény megtestesítője.

A magyar apokrif imákban az alvó Máriát kakas ébreszti fel, s értesíti Jézus haláláról.

Busónak öltözve a farsangi multságba kakast visznek, amit még csibekorában beidomítottak: vállra téve tették. A kakas lélekvezető szerepe kitűnik oly módon, miszerint a busók vélhetően az elhalt őst, illetve a szláv pogány ősvallás másik főistenét, Veleszt jelenítik meg, akik a vízen (Dunán) túli világról, jelképes értelemben a kakas vezetésével a más-, illetve túlvilágról – a sötétség birodalmából – érkeznek az emberek közé, hogy jólétet (állatszaporoletot, bőséges termést, gyermekáldást) hozzanak.

A Dráva menti horvát asszonyok farsangkor kakast vágatnak, húsából izletes levest főztek. Hajnalban a gyermekek talpát hétszer kenték meg a levessel, hogy ne ártassanak nekik a kígyók. És még azt tartották, „ha kakast vágnak, akkor a férj lesz a gazda a házban”. Lakodalmaik elmaradhatatlan tartozéka volt a mennyasszonyos házhoz a kakashajtás. A kakast aztán megfőzték, húsát a menyasszony a násznép közé dobta, amit a lakodalmások igyekeztek elkapkodni és megenni, persze nem véletlenül. A fentiek ismeretében a kakasról elmondható, hogy a születés-újjászületés, és a szexuális potencia egyik legfontosabb szimbóluma. A sváb asszonyok harisnyáján elmaradhatatlan volt a kakas-minta. A horvát szöttesekre is felkerült a kakas-láb.

A magyaroknál ismert a farsang végi kakasütés. Baranya szerzte, főként a németek által lakott településeken, az aratási kakas rituális megőlése mutatható ki a legények játékában, a halál-újjászületés szimbólumaként.

A Dráva jobb- és bal partján élő horvátok között elterjedt legenda szerint, Durdevacot (Szentgyörgyvár) és Felsőszentmárton (Martince) a várostromló töröktől kakas és kenyér – Jézus szent teste – mentette meg. Történt ugyanis, hogy a várostromló törökök és a várvédők már igencsak fogytán voltak az élelemnek, s ekkor egy öreg nénikének eszébe jutott, hogy a várágyúból kakast és kenyeret kellene kilőni a beste török közé. Úgy is volt. Az oszmánok látva a védők eme cselekedetét, jobbnak találták, ha eltakarodnak onnan.

A kakas a magyar népmesék pozitív figurája, aki túljár a török szultán eszén, s megszerzi tőle a gyémánt félkrajcárt; a horvát népmesékben az öregapó állataként szintén pénzt szerez. Természeténél fogva okos lény, a fabulában bizonyítja, hogy bíz többet ér az öreganyó minden-nap tojást tojó tyúkjánál.

Frankovics György

Irodalom: Erdélyi Zsuzsanna: Hegyet hágék, lőtöt lépék. Archaikus népi imádságok. Bp. 1976.; Etnografija Južnih Slavena u Mađarskoj. Szerk.: Đuro Franković, 10. sz. Salgótarján 1993.; Francisek Kotula: Znaki prželošci. Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza. Warszawa 1976.; Jelképtár Szerk.: Hoppál Mihály – Jankovics Marcell – Szemadam György, Bp. 1994.; Jeronim Šetka: Hrvatska pučka religiozna poezija [Kačić folyóirat 1970. III. számának különnyomata] Split 1970.; Ilona Nagy: Novootkriveni apokrif i folklor. Peđeni pijetao kukurijeće. Narodna umjetnost. Szerk.: Ivan Lozica Hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku. Zagreb 2007.; Jung Károly: A sült kakas kukorékol, a sült kácsa kajából, a sült hal vízbe ugrik, <http://epa.oszk.hu/01000/01014/00048/pdf/079.pdf>; Rječnik simbola. Szerk.: Jean Chevalier – Alain Gheerbrant. Nakladni zavod MH, Zagreb 1987.; Slovenska Mitologija Enciklopedijski rečnik. Szerk.: Svetlana M. Tolstoj – Ljubinko Radenković. Zepier Book World, Beograd 2001.; Vilko Novak: Slovenske ljudske molitvice. Družina. Ljubljana 1983.; Zorica Vitez: Legeda o picokima u svjetlu globalne i nacionalne (kulturne) politike. Narodna umjetnost. Zagreb 2007.

A HONISMERETI SZÖVETSÉG az 1996-ban elfogadott adózási törvény értelmében a 2007. évi állampolgársági adó 1%-ából **177 141 forint támogatást kapott**. A szövetség elnöksége és szerkesztőbizottsága megköszöni a támogatást, s azt, hogy egyetértve céljainkkal és törekvéseinkkel, felajánlásával segítette munkánkat. Az összeget az **ifjúsági honismereti rendezvények (Ifjúsági Honismereti Akadémia, Iskola és honismeret tanácskozás, vetélkedők) szervezéséhez, valamint a Honismeret folyóirat** megjelentetéséhez használtuk fel.

*

Kérjük, aki továbbra is egyetért a Honismereti Szövetség célkitűzéseivel, a hazaszeretet elmélyítése, a hagyomány éltetése érdekében végzett munkánkkal, programjainkkal, folyóiratunk megjelentetésével, **2008. évi adója 1%-ának felajánlásakor szíveskedjék Honismereti Szövetségünket** megjelölni.

ADÓSZÁMUNK: 19624947-1-41

Segítő támogatását nyagra értékeljük és hálás szívvel köszönjük!